

Nr 613

Av herr **Larsson** i Hedenäset **m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 149, angående utformningen av det särskilda stödet åt det mindre jordbruket.

I Kungl. Maj:ts propositioner nr 147, 148 och 149 underställes riksdagens prövning olika förslag på det jordbrukspolitiska området. Förslagen innebär i åtskilliga hänseenden principiella ställningstaganden av genomgripande innebörd. Detta motiverar att de olika problemavsnitten belyses från de olika synpunkter som kan bedömas vara relevanta i sammanhanget.

Vi förutsätter, att de olika frågeställningar, som är av gemensamt intresse för hela landets jordbruk och småbruk, kommer att ges en omfattande belysning av andra. Därför avser vi att vidröra problematiken företrädesvis från norrländska utgångspunkter.

Det norrländska jordbrukets lönsamhet

Det norrländska jordbruket och småbruket ger sina utövare otillräcklig försörjning. Dessvärre finns inte tillgång till officiellt siffermaterial som klart belyser det faktiska läget; tidigare intentioner att följa lönsamhetsutvecklingen inom olika områden synes ej ha fullföljts.

I 1955 års riksdagsbeslut om prissättningen på jordbrukets område ingick dock att förhållandena vid slättbygdsjordbruken (slättbygds-kalkylen) skulle ligga till grund för prisstödsnivån. Det förutsattes att utvecklingen i olika delar av landet skulle följas, bl. a. med hjälp av områdeskalkyler, varvid landet tänktes indelat i åtta områden. Departementschefen anförde i propositionen nr 198/55 bl. a. följande: "Man bör dock självfallet även framdeles ha uppmärksamheten riktad på huruvida denna inkomstlikhet (mellan slätt- och skogsbygdernas jordbruk) under en följd av år genomsnittligt kommer att föreligga." Någon redovisning av sådana områdesjämförelser har hittills icke lämnats, vilket vi med beklagande nödgas konstatera.

Det föreligger emellertid en lönsamhetsundersökning för Norrbottens län, tillkommen på initiativ av länets hushållningssällskap och dess föreningsnämnd. Undersökningen har letts av professor Lennart Hjelm vid lantbrukshögskolan och har utförts i samarbete med Jordbrukets utredningsinstitut. Det bearbetade materialet offentliggjordes i september 1958 i "Meddelanden från ekonomiska institutionerna" och i en tabell med sammanställning av jordbrukarfamiljernas arbets- och kapitalinkomster år 1956 har hämtats följande:

<i>Familjens o. anhörigas erhållna arbets- och kapitalinkomst</i>	Kustland			Inland	
	2—5 ha	5—10 ha	över 10 ha	2—5 ha	över 5 ha
Av jordbruket	1 484	3 734	5 134	1 084	2 159
„ skogsbruket	1 375	1 372	2 680	2 598	4 087
„ körslor	392	1 308	352	700	1 343
„ underh., nybyggn., nyanl.	335	233	698	1 371	687
„ arbete utanför lantbr.	5 230	2 142	1 489	5 423	2 095
Ränteinkomster	6	73	16	30	124
Av annan förvärvsverksamhet	1 248	347	862	440	994
Summa	10 070	9 209	11 231	11 646	11 489

*Arbets- och kapitalinkomstens
fördelning*

Beräknad lön t. vuxna anh.	592	1 919	4 186	1 929	3 078
Erhållen arbets- o. kap.- ink. f. brukaren, hustrun och barn under 16 år	9 478	7 290	7 045	9 717	8 411
Beräknad lön till hustrun och barn under 16 år + hustruns ink. av tjänst	1 970	2 534	2 374	2 062	2 576
Erhållen arbets- och kapitalin- komst för brukaren	7 508	4 756	4 671	7 655	5 835
Beräknad inkomst av eget kapital	698	1 269	2 136	721	1 438
Erh. arbetsinkomst för brukaren	6 810	3 487	2 535	6 934	4 397
Företagarvinst i jordbruket	—3 327	—5 590	—9 362	—4 069	—6 682
Arbetsförbrukning utanför lant- bruket i proc av tot. arbetsinsats	52,2	19,4	10,7	44,6	20,7

I undersökningen har man räknat med en ersättning för gjorda arbetsinsatser i enlighet med då gällande lantarbetaravtal. Med denna förutsättning har det negativa företagarresultatet blivit betydande i samtliga storleksgrupper, mellan 3 327 och 9 362 kronor.

Dagens situation torde vara än värre än vad ovan redovisats. Sedan år 1956 har de ekonomiska betingelserna ytterligare försämrats, dels genom de senaste årens vikande skogskonjunktur med allt lägre skogsinkomster som resultat och dels på grund av att åtstramningen på arbetsmarknaden begränsat möjligheterna för innehavare av ofullständiga jordbruk att erhålla kompletterande sysselsättning.

Genom den här åberopade lönsamhetsundersökningen i Norrbottens län finns ett underlag för bedömning av det faktiska läget där, men också i tillämplig grad i Norrland i övrigt.

Ett norrländskt jordbruk behövs

Mot bakgrunden av de nedslående uppgifterna om vikande lönsamhet för jordbruk i Norrland måste man ställa frågan, om jordbruksnäringen har något berättigande i denna del av landet. Vi kan därvid klart konstatera, att jordbruk är en omistlig del av inte blott Norrlands utan också vårt lands näringsliv därigenom, att lokal produktion av livsmedel utgör en nödvändig förutsättning för att landsdelens naturrikedomar — skog, malm och vattenkraft — skall kunna exploateras. För att kontinuerliga leveranser av färsklivsmedel skall kunna ske till malmfälten och andra ur produktionssynpunkt viktiga konsumtionsområden måste jordbruk finnas på rimliga avstånd.

Ur beredskapssynpunkt sett är det också angeläget både att ett tillräckligt befolkningsunderlag finns i de norrländska bygderna och att — i ett eventuellt kritiskt läge — en ej alltför obetydlig lokal produktion normalt upprätthålles.

Att bevara och utifrån sina förutsättningar utveckla det norrländska jordbruket är, som vi ser det, av stort allmänt intresse.

Åtgärder i prisreglerande syfte

De förslag som framlägges i proposition nr 147 bygger i det väsentligaste på överenskommelse mellan jordbrukets förhandlingsdelegation och statens jordbruksnämnd. Här skall endast diskuteras ett avsnitt, vilket är av speciellt norrländskt intresse.

På s. 95 i propositionen ger departementschefen till känna sin anslutning till jordbruksnämndens förslag om fortsatt uttagande av olika utjämningsavgifter. Utan att i stort vilja ifrågasätta lämpligheten av detta arrangemang måste vi dock fästa uppmärksamhet på att det inom vissa områden lett till icke önskvärda konsekvenser. Som exempel kan nämnas att det under en del av år 1958 tillämpade utjämningsförfarandet för mjölk innebar att jordbruket i Norrbottens län netto fick erlägga inte mindre än 7,35 öre per liter invägd mjölk, eller totalt 4 586 025 kronor, i prisutjämnning till andra delar av landet.

Detta är en otillfredsställande ordning. De förluster som uppstår vid export av produktionsöverskott kan rimligen ej det norrbottniska jordbruket lastas för. Tvärtom, tidvis föreligger svårigheter att tillgodose behovet av konsumtionsmjölk inom länet. Då därjämte länets jordbruk har att arbeta under hårda klimatiska betingelser och med begränsade differentieringsmöjligheter, är det angeläget att en ändring kommer till stånd. Det synes oss därför motiverat att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 147 uttalar, att vid upptagande av olika utjämningsavgifter särskild uppmärksamhet ägnas deras verkningar för Norrlands jordbrukare och att systemet ges en sådan utformning att ovan exemplifierade, negativa verkningar i möjligaste mån undvikas.

Stödet till jordbrukets rationalisering

I proposition nr 148 anges bl. a. en delvis ny målsättning för det statliga stödet till jordbrukets rationalisering, nämligen att få till stånd tvåfamiljsjordbruk. Men vi måste konstatera att redan nuvarande målsättning, tillskapande av s. k. normjordbruk (storlek 20—30 ha åker), är orealistisk för stora delar av Norrland. Den på sina håll splittrade och otillräckliga tillgången på åkerjord, den korta vegetationsperioden och de begränsade differentieringsmöjligheterna motiverar denna bedömning. Då vi samtidigt, som ovan anförts, anser att det är ett angeläget samhälleligt intresse att bevara Norrlands jordbruk, bör det klart utsägas att Norrlands speciella förhållanden måste särskilt beaktas när målsättningen för det framtida, statliga rationaliseringsstödet fastställs.

1947 års riktlinjer för rationaliseringsstödet erkände även kombinationsjordbruket. Stöd skulle sålunda kunna lämnas till sådana enheter, t. ex. ett jordbruk kombinerat med skogsbruk, förutsatt att den totala lönsamheten kunde bedömas bli tillfredsställande. Det nya förslaget talar däremot endast om j o r d b r u k och synes åsyfta att ekonomiskt stöd skall lämnas endast när den inre rationaliseringsåtgärden kan bedömas bli av bestående nytta för det enskilda jordbruket, dels bli för jordbruksenheten räntabel.

Inom det norrländska jordbruket kommer med all sannolikhet kombinationstyperna att dominera under överskådlig framtid. Den andra faktorn kommer i de flesta fall att vara skogen. Jordbruksdelen kan av naturliga skäl endast i undantagsfall uppgå till de arealer, som är propositionens målsättning. Följden av det föreliggande förslaget befaras bli, att kombinationsjordbruket — som dock i stora delar av Norrland är alternativet till ödebygd — i statsbidragshänseende kommer i en oförmånlig ställning. Däremot gynnas speciellt de landsdelar, där förutsättningar för jordbruk i 30—50 hektars storlek finns, samt de delar av landet, där den för riket huvudsakliga överproduktionen av jordbruksalster sker. Ett rimligt beaktande av kombinationsjordbrukets berättigande och befolkningspolitiska uppgift i åtskilliga bygder bör inrymmas i målsättningen för det statliga rationaliseringsstödet.

Småbruksstödet

I Norrland och framför allt i dess inre och nordligaste delar kan det absolut övervägande antalet jordbruksenheter betecknas som småbruk. Därför är det för Norrland av det allra största intresse hur det fortsatta småbruksstödet blir utformat. De särförhållanden som i mångt präglar näringens betingelser i denna landsdel måste därför beaktas.

Arealtillägg

Småbruksutredningens förslag om införande av arealtillägg i stället för de

tidigare utgående producentbidragen biträdades av departementschefen. Erinringar mot vissa detaljer i förslaget synes emellertid vara motiverade.

Den övre gränsen för erhållande av arealtillägg föreslås gå vid 10 ha. För Norrlands vidkommande är detta ett alltför lågt tal. Den produktion — övervägande mjölk — som dominerar i Norrland är till stor del klimatiskt betingad. Mjölkproduktionen är, i förhållande till sin avkastning, synnerligen arealkrävande. För stora delar av Norrland måste därför målsättningen för storleksrationaliseringen under överskådlig framtid begränsas till att i stort sett få till stånd brukningsdelar om 10—20 ha. En övre gräns vid 10 ha åker för arealtillägg kan direkt motverka en sådan strävan. Att negativa verkningar av detta slag är att befara för norra Sveriges vidkommande beror bl. a. på de förhållandsvis låga saluvärdena för odlad jord i denna landsdel. Från dessa synpunkter sett är en höjning av den övre gränsen för erhållande av arealbidrag önskvärd evad det gäller Norrland.

Leveranstillägg

För leveranstillägget föreslås en skärpning av bestämmelserna. Högsta leveranskvantitet för erhållande av helt tillägg föreslås till 12 000 kg, mot tidigare 25 000 kg. För Norrlands vidkommande kan gentemot denna skärpning hänvisas till vad tidigare anförts i fråga om gränsen för arealtillägget. Därjämte må konstateras att behov av produktionsbegränsande åtgärder ej föreligger för Norrlands vidkommande. Tvärtom, i stora delar av området framstår produktionsfrämjande åtgärder som synnerligen motiverade.

Det extra mjölkpristillägget

I det föregående har anförts synpunkter som i och för sig talar för särbestämmelser i fråga om högsta gränsen för beviljande av arealtillägg och leveranstillägg vad beträffar Norrland. Vi har emellertid avstått från några direkta yrkanden i dessa hänseenden. Detta är grundat på vetskapen om att erinringar kan anföras mot att överallt införa särbestämmelser för Norrland. Detta gör dock att intresset koncentreras kring det extra mjölkpristillägget och de belopp som bestämmes för detsamma.

Det extra mjölkpristillägget har redan tidigare utgått som ett särskilt stöd till mjölkproducenterna i norra Sverige. Småbruksutredningen föreslog en höjning med ungefär 15 procent. Erkännas skall att propositionens förslag innebär en höjning med cirka 20 procent. Det synes oss detta oaktat vara motiverat med en ytterligare höjning.

Som tidigare anförts framstår det i skilda hänseenden otillfredsställande om de övre gränserna för areal- och leveranstillägg skulle få en rationaliserings- och produktionshämmande effekt i norra Sverige. En uppräknings av det extra mjölkpristillägget för att neutralisera den succesiva minskningen av leveranstillägget vid leveranskvantiteter mellan 12 000 och 21 000

kg är sålunda starkt motiverad. För övrigt kan hänvisas till vad ovan anförts i fråga om nödvändigheten av att jordbruket i norra Sverige vidmakthålles.

En höjning av det extra mjölkpristillägget med ytterligare 20 procent är både rimlig och skälig. Detta skulle visserligen innebära en kostnadsökning med ungefär 5 miljoner kronor, men då den sammanlagda kostnaden för propositionens förslag till stödåtgärder begränsas till 114 miljoner mot av småbruksutredningen föreslagna 133 miljoner bör utrymme finnas för den ytterligare förstärkning av det extra mjölkpristillägget, som vi här förordat.

Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 149 måtte besluta:

1. dels att öka det extra mjölkpristillägget i norra Sverige med omkring 40 procent, att utgå med följande belopp i öre/kg mjölkfett: område I — 250, II — 230, III — 180, IV — 140 och område V — 40 öre per kg mjölkfett,
2. dels att i övrigt beakta vad i motionen anförts.

Stockholm den 5 maj 1959

Harald Larsson

i Hedenäset

Erik Larsson

i Norderön

Thorbjörn Fälldin

Jan-Ivan Nilsson

i Tvärålund

John Eriksson

i Bäckmora

Nr 614

Av herr **Larsson** i Hedenäset **m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 147, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.

Under återopande av i motion nr II:613 anförd motivering hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 147 måtte uttala att vid upptagande av olika utjämningsavgifter särskild uppmärksamhet ägnas deras verkningar för Norrlands jordbrukare.

Stockholm den 5 maj 1959

Erik Larsson

i Norderön

Thorbjörn Fälldin

Harald Larsson

i Hedenäset

Jan-Ivan Nilsson

Tvärålund